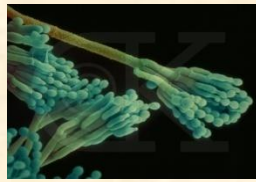

Všeobecná charakteristika mikroskopických organizmov

- popisovanie základných skupín mikroorganizmov (baktérie, mikroskopické huby, prvoky, riasy) a vírusov
- rozdiely v tvare, veľkosti a organizácii bunky, štruktúra prokaryotickej bunky a odlišnosti od eukaryotickej bunky
- formovanie spoločenstiev a interakcia v rámci skupín a medzi skupinami organizmov, spôsob komunikácie
- vzťah mikroorganizmus – hostiteľ na bunkovej úrovni

Všeobecná charakteristika

Mikrobiológia ➡ vedecká disciplína 21. storočia

Mikroorganizmy ➡ malé živé organizmy viditeľné len so zväčšením

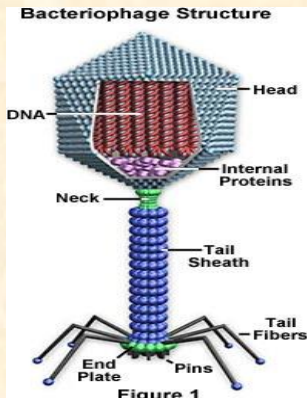
- vírusy
- archeóny
- baktérie
- huby
- riasy
- prvoky

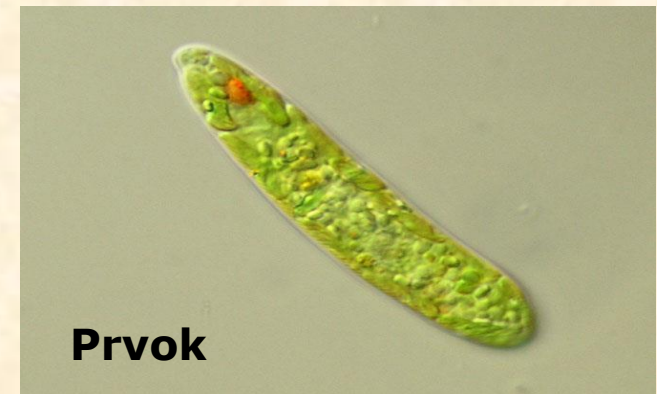
Baktéria

Mikroskopická
huba

Riasy

Prvok

Všeobecná charakteristika

Vírusy

- **nebunkové** organizmy
- obsahujú nukleovú kyselinu (DNA alebo RNA), obalenú proteínovým plášťom

Archeóny

- **prokaryotické** organizmy, nemajú peptidoglykán
- patria tu metanogénne baktérie, halofily a extrémne termofily

Baktérie

- bunkové organizmy, nemajú klasické jadro ➡ **prokaryotické**
- tri hlavné tvary ➡ tyčinkový, kokovitý s špirálovitý
- väčšina baktérií má peptidoglykán a niektoré aj bičíky a fimrie
- využívajú široké spektrum chemických látok pre výživu

Všeobecná charakteristika

Huby

- **eukaryotické organizmy**, niektoré sú **mnohobunkové**
- obsahujú živiny získané absorpciou organického materiálu z prostredia

Prvoky

- **jednobunkové eukaryotické organizmy**
- majú špeciálne štruktúry (aparát na prijímanie a spracovanie potravy)

Riasy

- **jednobunkové alebo mnohobunkové eukaryoty**
- producenti **kyslíka a cukrov** využívaných inými organizmami

Všeobecná charakteristika

Mikrobiológia ➡ zasahuje do rôznych sfér života

- biotechnológia, génové inžinierstvo
- humánna medicína (lekárska mikrobiológia)
- poľnohospodárstvo, fytopatológia
- ekológia, biodegradácia, bioderierácia
- veterinárna medicína

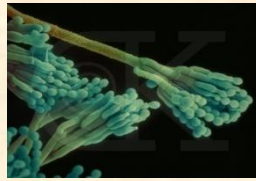

Mikrobiologické disciplíny

Mikrobiológia má 4 hlavné disciplíny

- 1. Bakteriológia** ➡ študuje baktérie a archeóny
- 2. Viroológia** ➡ študuje vírusy - nebunkové
- 3. Mykológia** ➡ študuje mikroskopické huby
- 4. Parazitológia** ➡ študuje parazitické prvoky

**Rozdiely v tvare, veľkosti a organizácii bunky,
štruktúra prokaryotickej bunky a odlišnosti
od eukaryotickej bunky**

Tvar a usporiadanie

Tvar baktérií ➡ určený bunkovou stenou

Rozlišujeme 3 základné tvary:

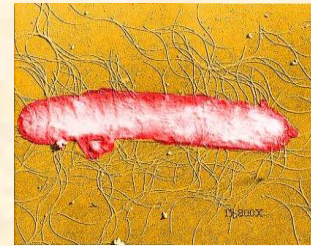
coccus – guľatý

bacillus - palička

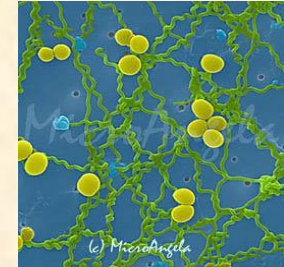
spirillum – špirálovitý

Streptococcus

Proteus

Spirillum

Usporiadanie:

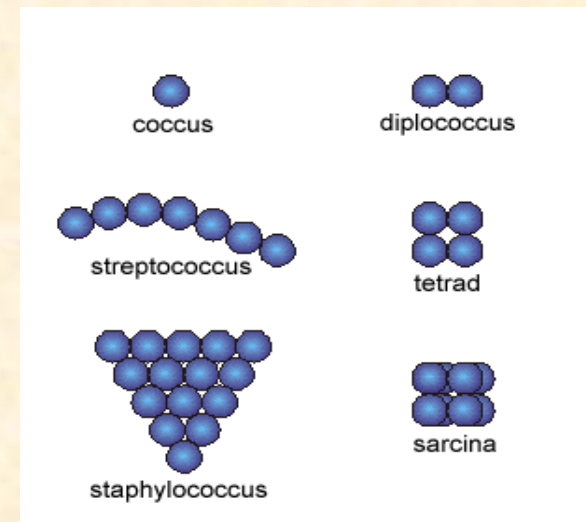
diplokoky ➡ samostatné alebo v pároch

streptokoky ➡ samostatne alebo v retiazkach

tetrakoky ➡ 4 bunky

stafylokoky ➡ strapce

sarcíny ➡ kocka

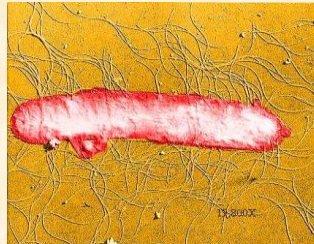

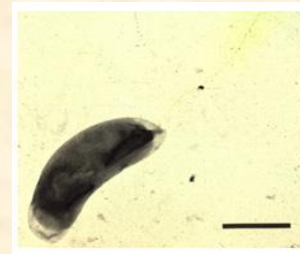
Tvar a usporiadanie

Usporiadanie:

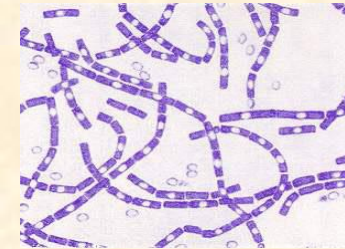
paličky ➞ samostatné paličkovité alebo cylindrické, alebo v retiazkach

Proteus

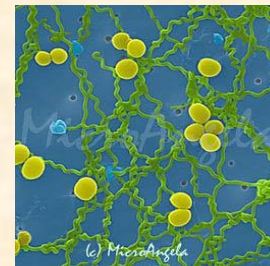
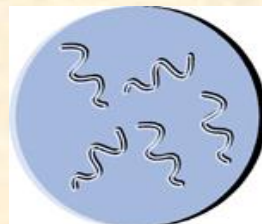

Vibrio

Bacillus

spirochéty

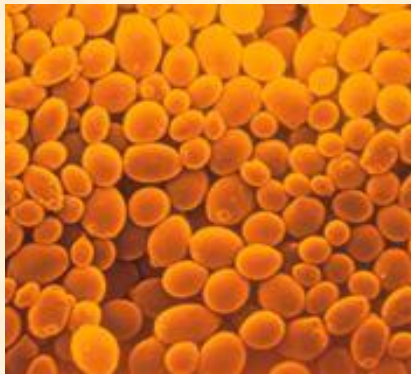

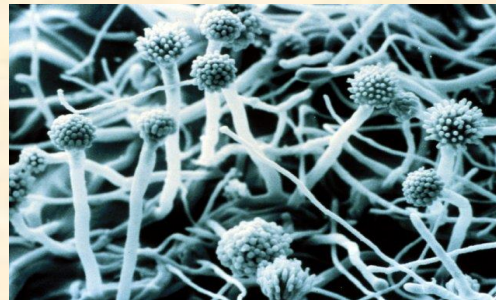
Tvar a usporiadanie

Fungi - Huby ➡ eukaryotické nefotosyntetizujúce organizmy, niektoré stielkaté (*Thallophyta*)

Morfologická charakteristika
kvansinková

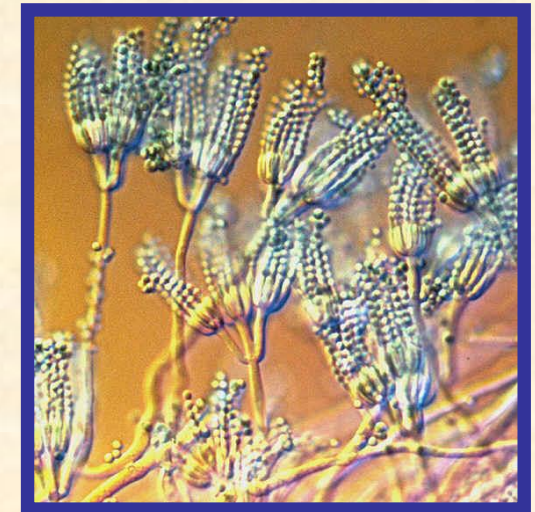
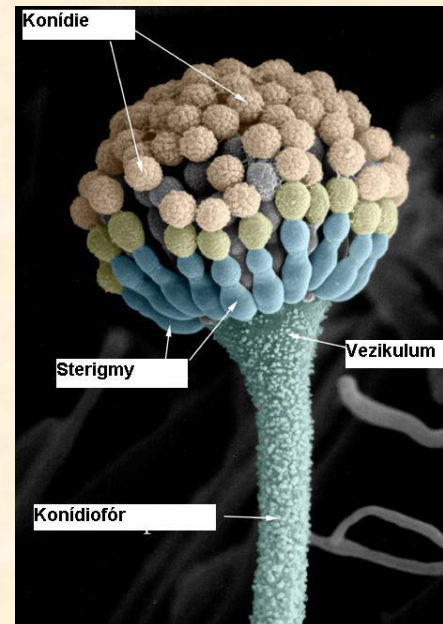

S. cerevisiae

A. niger

mycéliová

Penicillium

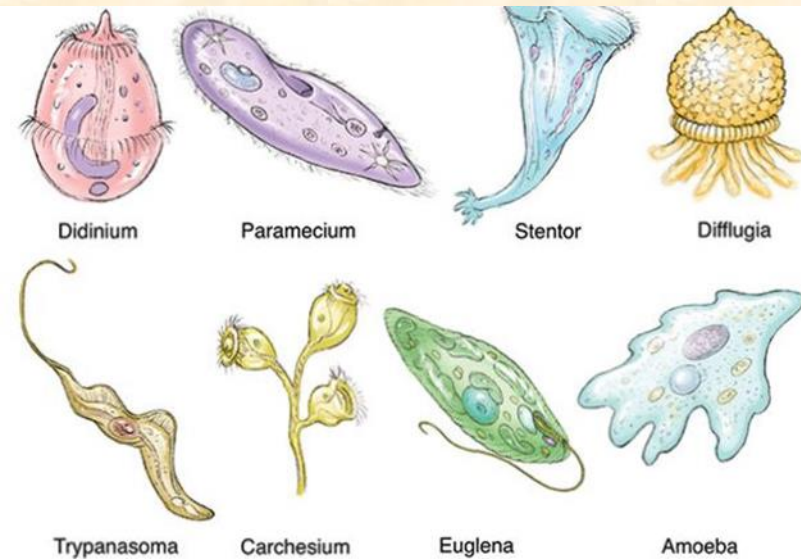

Tvar a usporiadanie

Prvoky

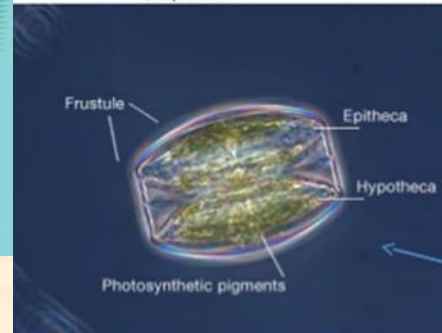
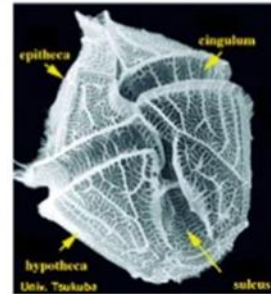
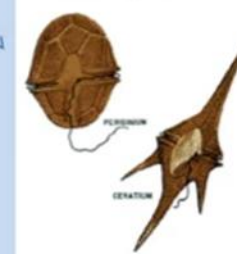
Riasy

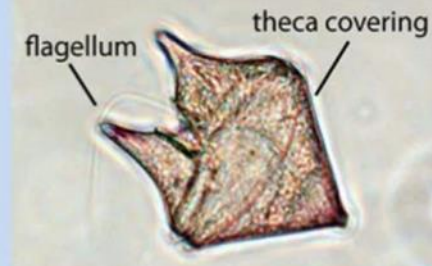
Diatoms & Dinoflagellates

Dinoflagellates

Silica-glassy case

Vel'kost'

Vel'kost':

priemer x dĺžka v μm

- Priemer 0.5-1.0 x 2.0-5.0
- Pribl. 0.2 μm priemer
- 0.1-0.3 μm
- 0.5 μm
- 0.6/1.2 x 2/6 μm
- 1-15 μm
- 80 – 600 μm
- Mikroskopické – 50 m

Príklad

priemerné baktérie
“pikoplantón”
Mycoplasma
E. coli
Bacillus
Kvasinky
Epulopiscium
riasy

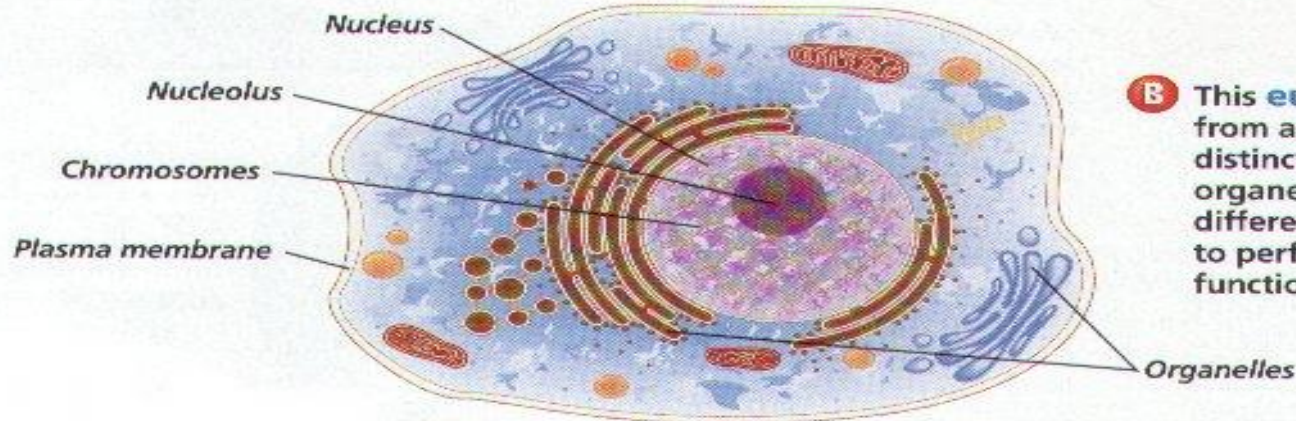
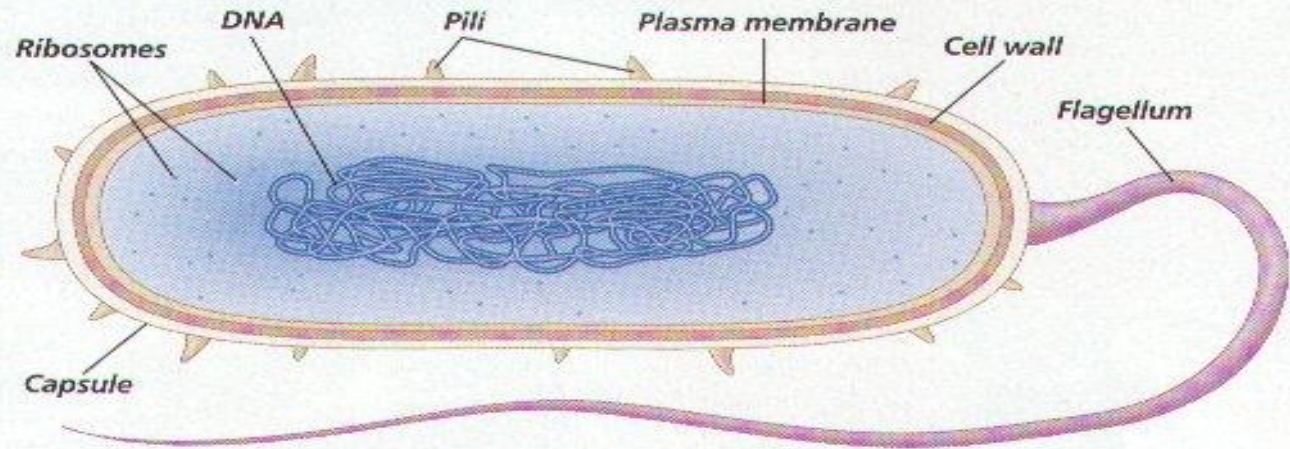

Štruktúra bunky

Základný rozdiel medzi prokaryotickou a eukaryotickou bunkou

Bacteria and archaeobacteria are prokaryotes. All other organisms are eukaryotes.

A A **Prokaryotic cell** does not have internal organelles surrounded by a membrane. Most of a prokaryote's metabolic functions take place in the cytoplasm.

B This **eukaryotic cell** from an animal has distinct membrane-bound organelles that allow different parts of the cell to perform different functions.

Štruktúra bunky

Základný rozdiel medzi prokaryotickou a eukaryotickou bunkou

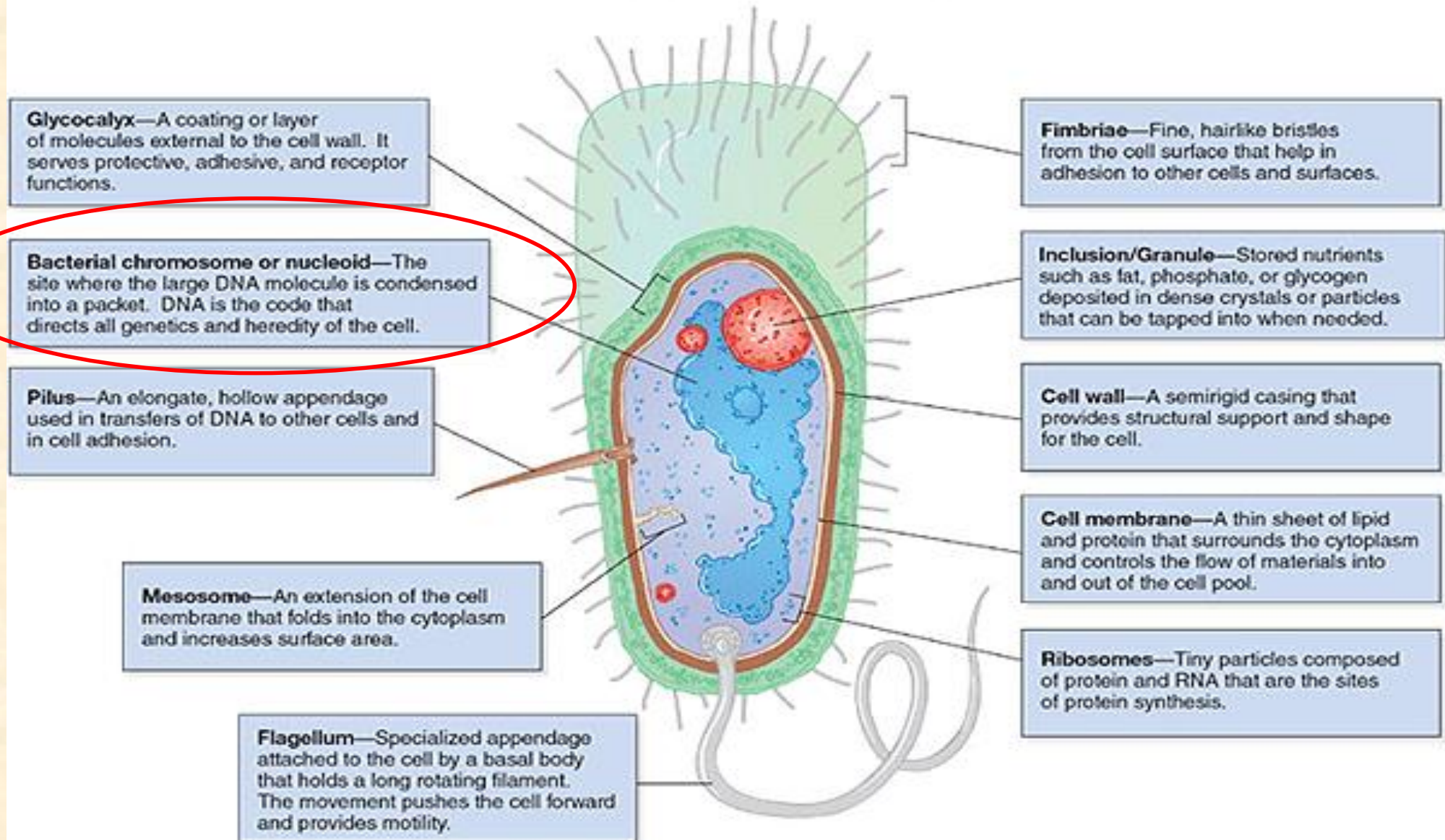
Štruktúra	Prokaryotická bakteriálna bunka	Eukaryotická bunka
Cytoplazmatická membrána	+	+
Jadro obalené jadrovou membránou	-	+
DNA organizovaná ako pravý chromozón s histónmi	-	+
Ribozómy	70S	80 S
Bunková stena	+	+/-
Chloroplasty	-	+/-
Mitochondrie	-	+
Endoplazmatické retikulum	-	+
Golgiho aparát	-	+
Vakuoly	-	+
Bičíky/fimrie	+	+/-
Tubulárny systém	-	+

Prokaryotická bakteriálna bunka

Copyright © The McGraw-Hill Companies, Inc. Permission required for reproduction or display.

Prokaryotická bunka

Delenie baktérií ➡ na základe Gramovho farbenia

1884 Hans Christian Gram

Gram-pozitívne

Bacillus

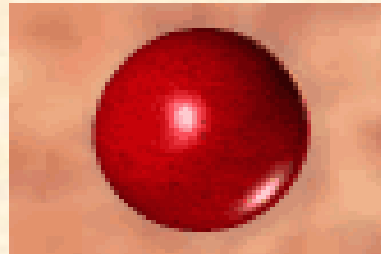

Staphylococcus

Gram-negatívne

Escherichia coli

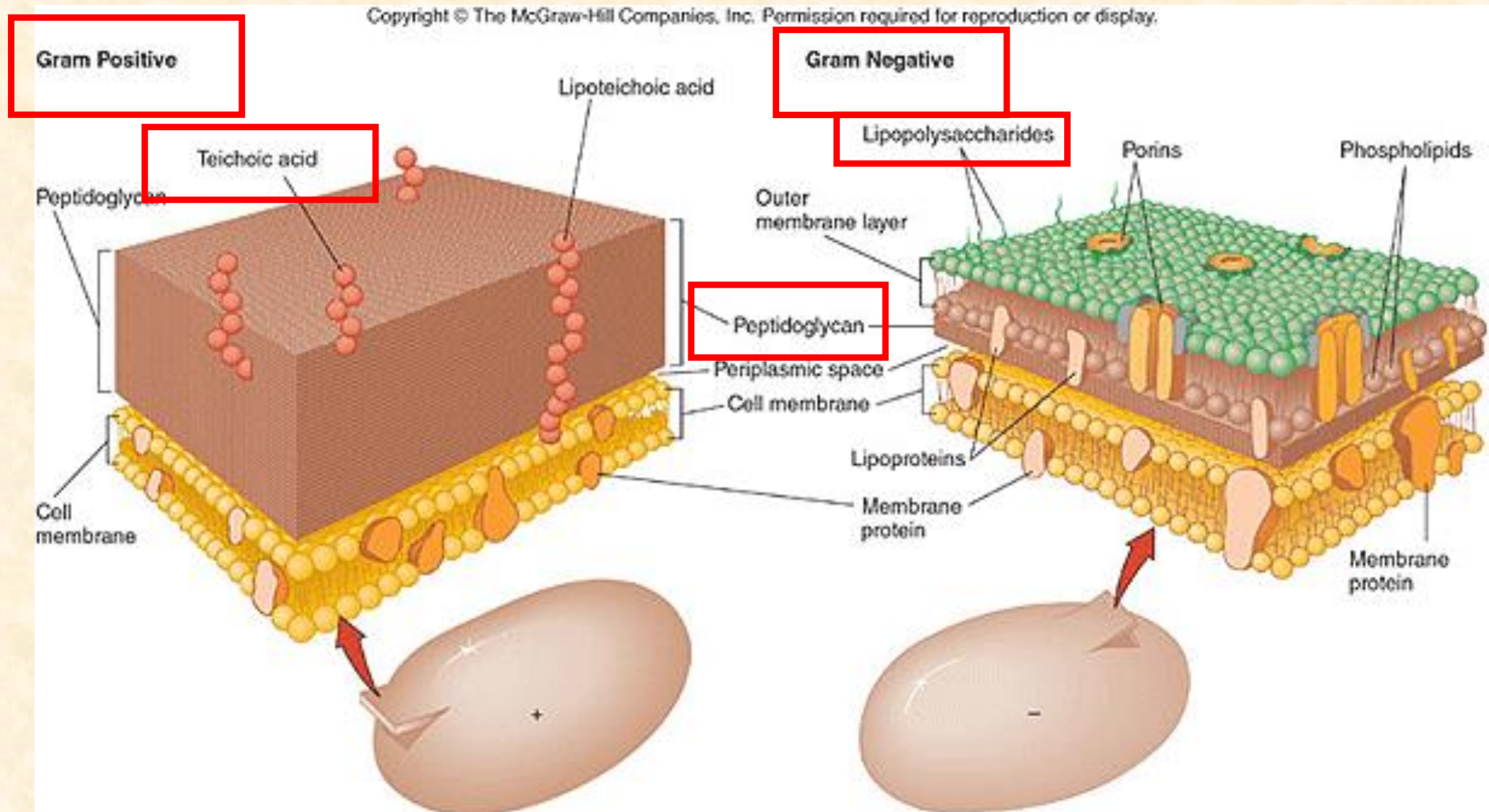

Neisseria

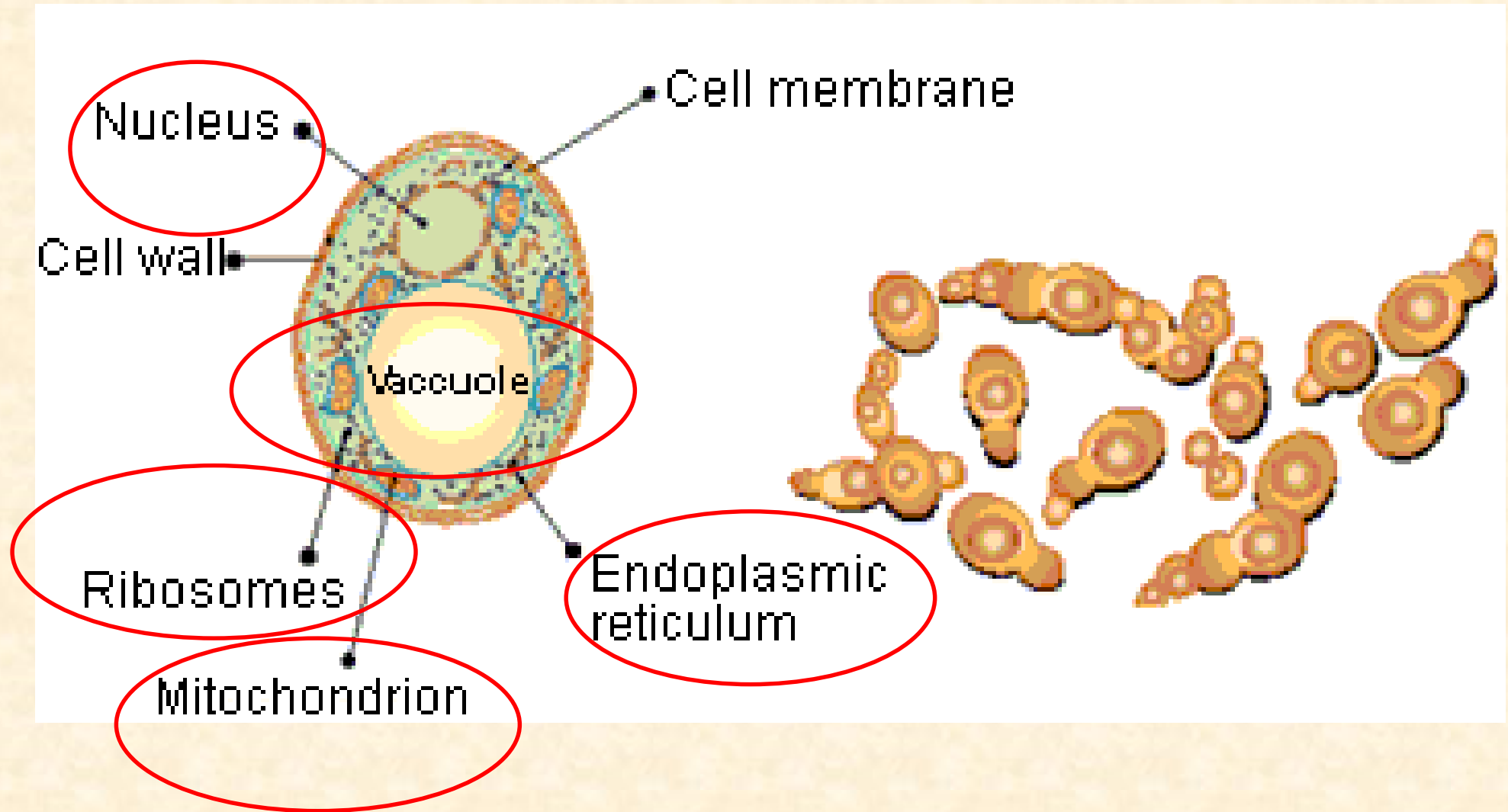
Rozdiel v bunkovej stene medzi G- pozitívnymi a Gram-negatívnymi baktériami

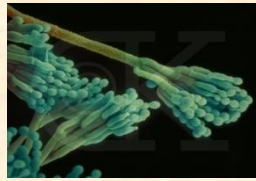

Eukaryotická bunka-kvasinky a mikroskopické huby

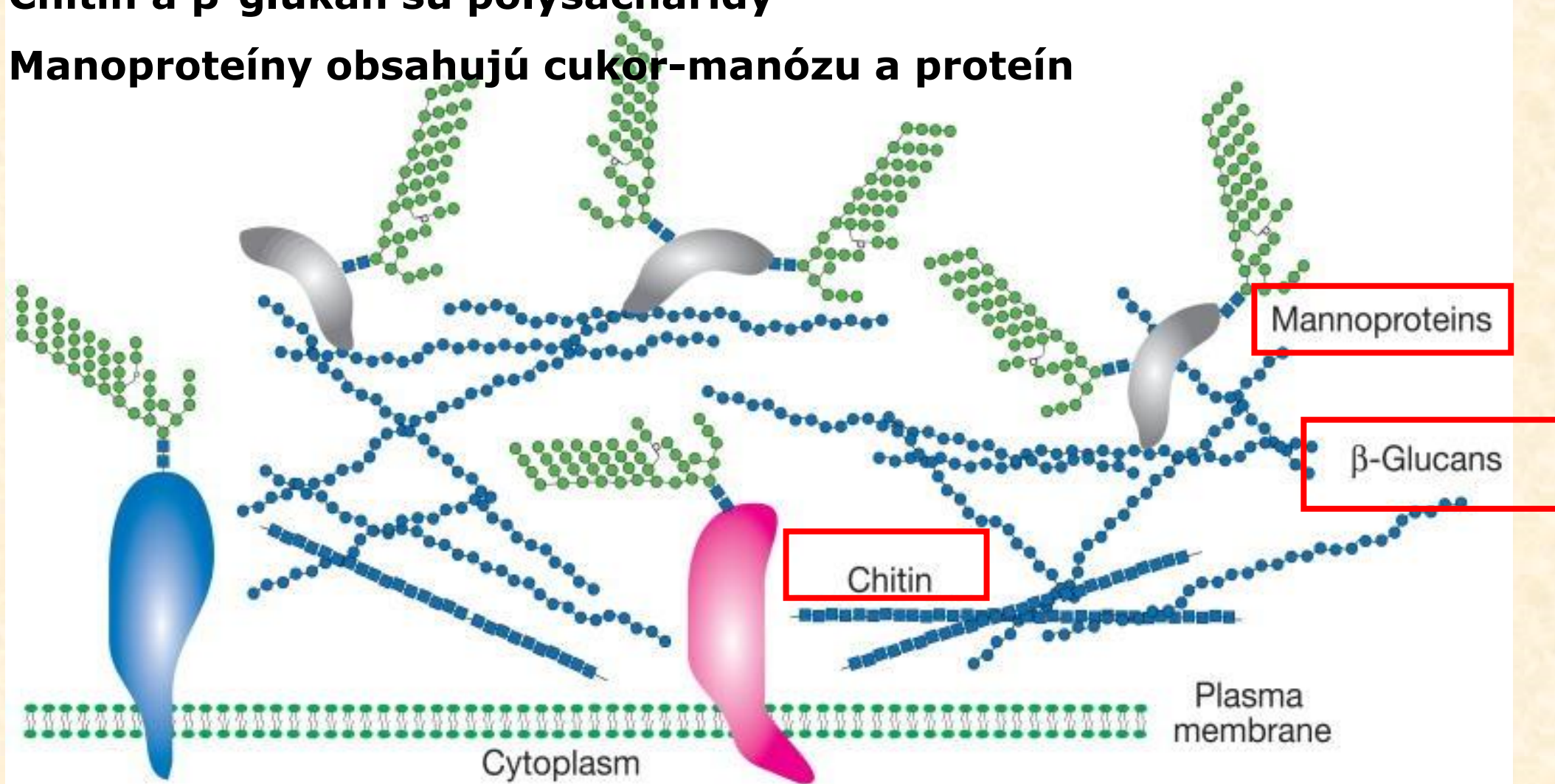

Mikroskopické huby – bunková stena

Chitín a β -glukán sú polysacharidy

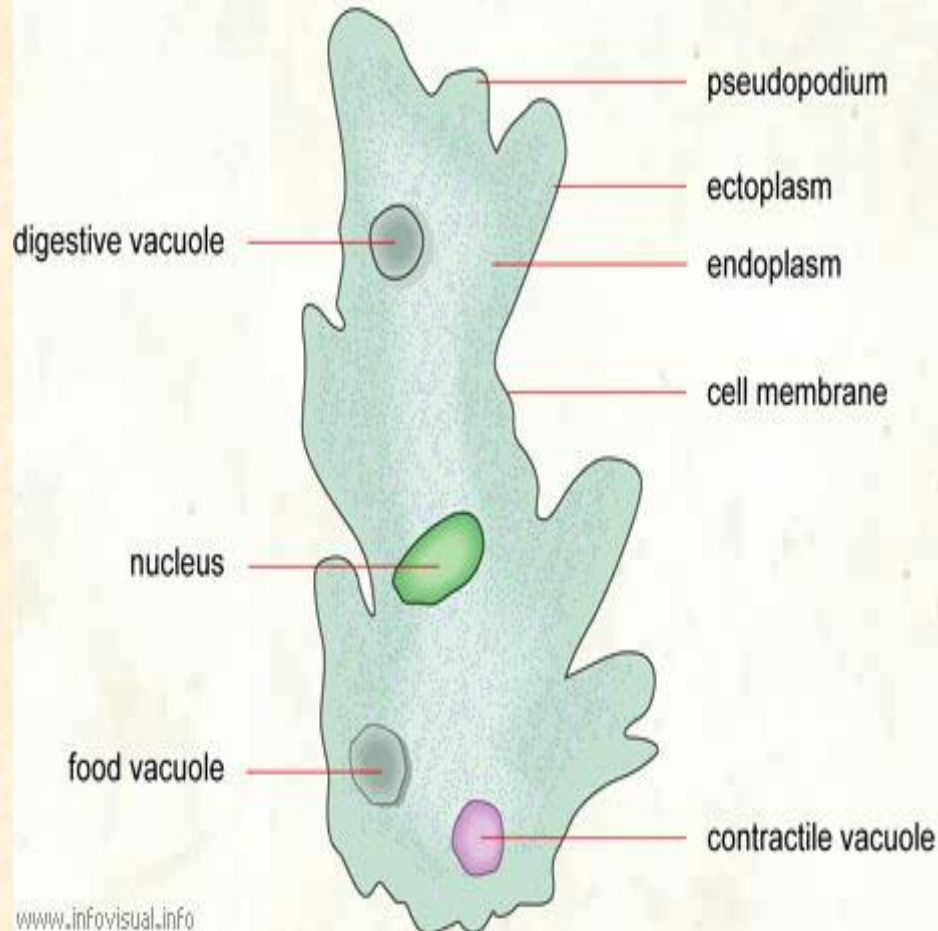
Manoproteíny obsahujú cukor-manózu a proteín

Eukaryotická bunka-protozoa

STRUCTURE OF AN AMOEBA

www.infovisual.info

obsahujú organely ktoré **nie sú** prítomné u iných eukaryotických buniek

potravinová vakuola, vzniká vličením bunkovej membrány do cytoplazmy. Splýva s lyzozómom, naplneným tráviacimi enzýmami, čo umožňuje typické intracelulárne trávenie

kontraktilné vakuoly – vylučujú nadbytočnú vodu, regulujú teda osmotický tlak v bunke

jadro (nukleus) – môže byť jedno (väčšina prvokov), alebo dve (**makronukleus** trofické aktivity a regenerácia a **mikronukleus** - rozmnožovanie)

cytoplazma – **nie je organela** - diferencovaná na povrchovú viskóznú **ektoplazmu** a zrnitejšiu **endoplazmu** vnútri bunky

Ostatné organely ako i iných eukaryotických buniek – mitochondrie, Golgiho aparát, mikrotubuly, endoplazmatické retikulum

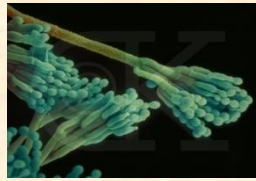

Eukaryotická bunka - Riasy

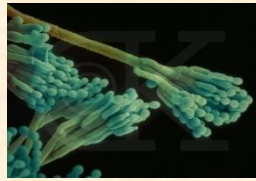
Autotrofné, obsahujú chloroplast

Zelené riasy ➡ najväčšia skupina, len v čistých vodách, žijú na skalách, stromoch obsahujú chlorofyl a

Červené a Hnedé riasy ➡ obsahujú fykobilínové pigmenty ➡ fykoerytrín a fykocyanín ➡ chlorofyl typu b

Formovanie spoločenstiev a interakcia v rámci skupín a medzi skupinami organizmov

Formovanie spoločenstiev

Baktériový koberec blízko Grand Prismatic Spring v Yellowstone

Formovanie spoločenstiev - Biofilm

- biofilm je **troj-dimenzionálna štruktúra pokrytá extracelulárnou matrix**
- **výskyt všade okolo nás**
- **vyžaduje kombináciu dostatočnej vlhkosti, prísunu živín a vhodného povrchu**
- **mikroorganizmy ho formujú na rôznych povrchoch**
– prírodné materiály (kamene), kov, plastické materiály, iné organizmy – rastliny, tkanivá – orálny epitel, povrch zubov, d'asien a jazyka
- **materiály využívané v zdravotníctve (CVK, močové katétre, kanyly, dýchacie trubice s pod.)**

Formovanie spoločenstiev -Biofilm

Benefity a problémy spojené s tvorbou biofilmov

Benefity

- využívanie v **čističkách odpadových vôd**
- Odstaňovanie **toxickej kontaminácie** org. látkami v prostredí

Problémy

- popísanie „novej“ skupiny ochorení – **biofilm asociované infekcie** – využívanie **plastických materiálov v zdravotníctve** - spojené s rezistenciou voči **antimikróbnym a dezinfekčným látkam**
- Konzumácia atmosferických plynov – zóny s **nedostatkom kyslíka**
- **Kontaminácie** v priemysle

Baktériový biofilm

Štádiá tvorby biofilmu

- Adherencia
- Formovanie biofilmu – tvorba extracelulárnej matrix (obsahuje polysacharidy, jednoduché cukry, proteíny, DNA a pod.)
- Uvoľňovanie disperzných buniek

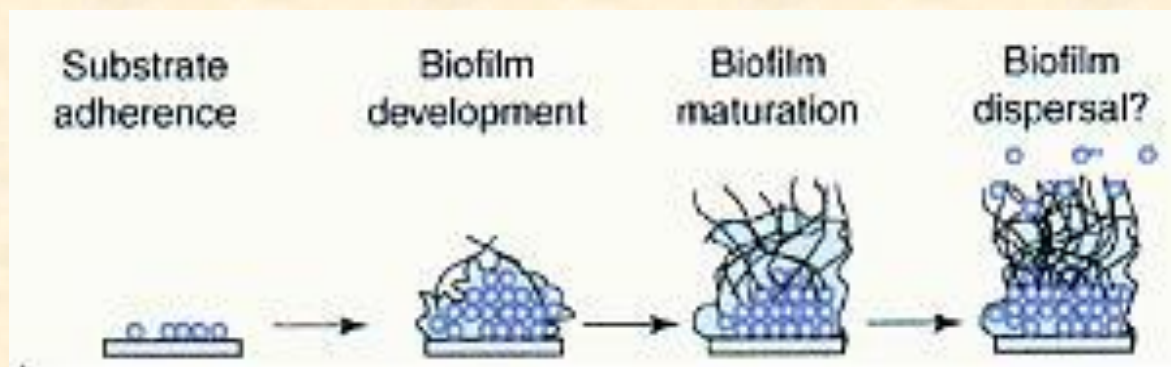
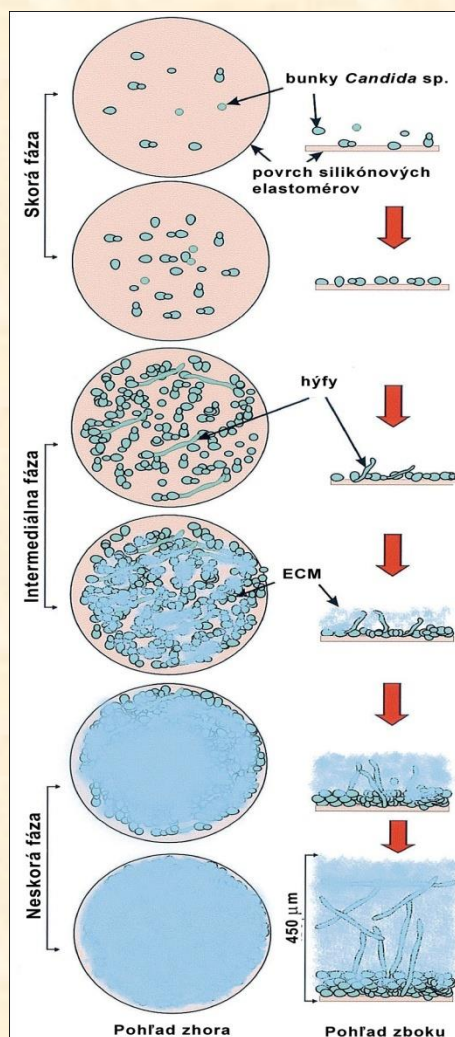

Kvasinkový biofilm

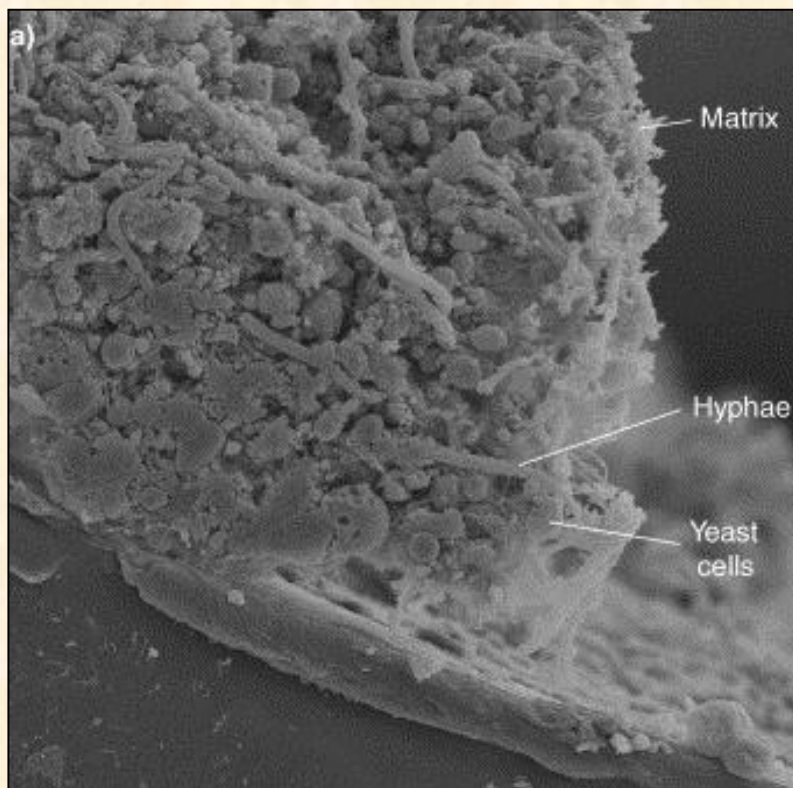
Schematické znázornenie jednotlivých fáz biofilmu u kvasinky *C. albicans* 4 vývojové fázy biofilmu

- skorá fáza
- intermediárna fáza
- maturačná fáza (extracelulárna matrix)
- disperzná

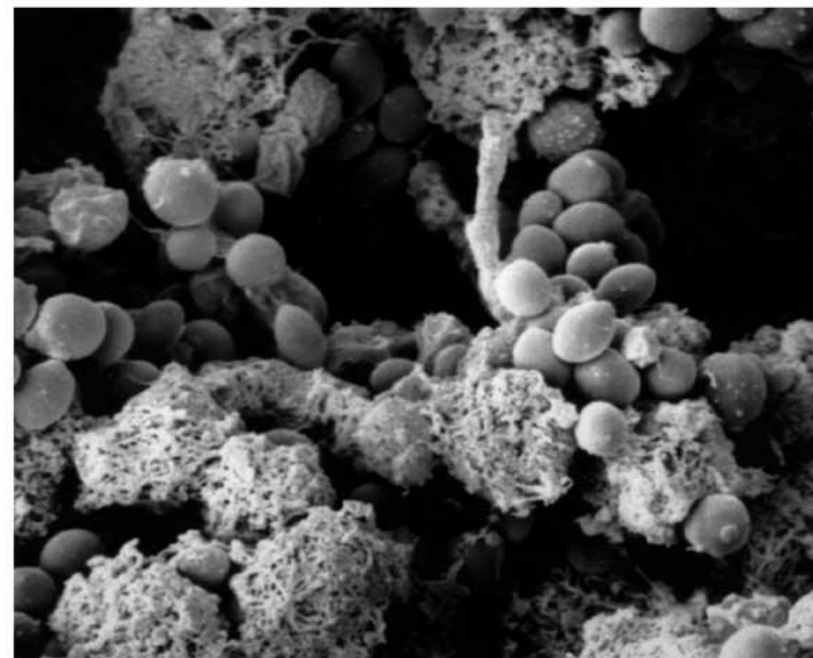

Kvasinkový biofilm

C. albicans EM, Nett J. and Andes D., 2006

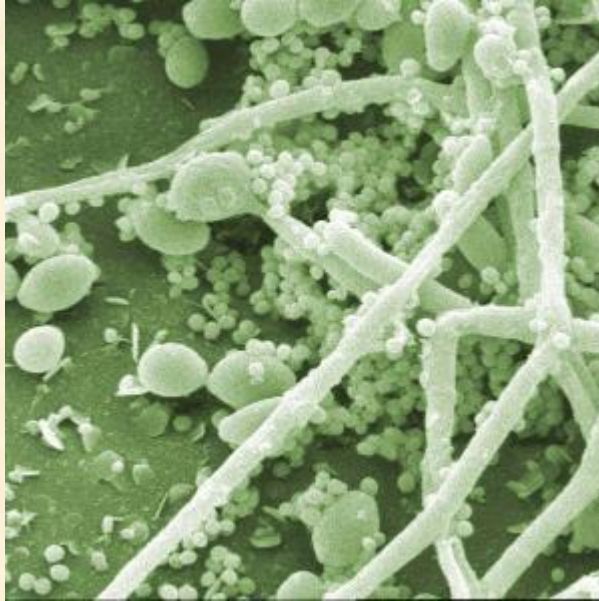
Fotografia zo skenovacieho elektrónového mikroskopu z močového katétra pokrytého komplexným biofilmom

Po rekultivácii potvrdená *Candida albicans* 10⁴ CFU/mL a *Candida glabrata* 10⁴ CFU/mL (X 5000)

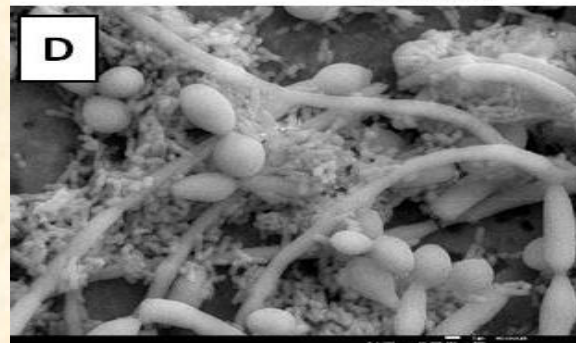
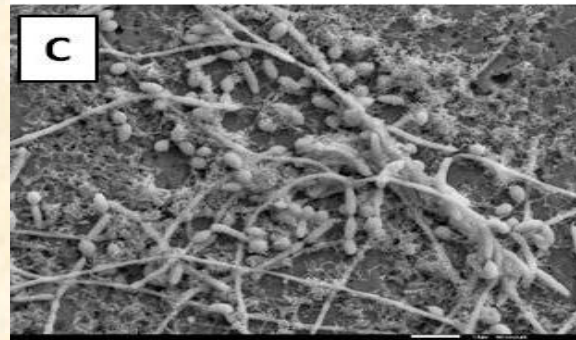

Zmiešané baktériovo/kvasinkové biofilmy

Zmiešaný biofilm na katétri
tvorený *C. albicans* a
← *Staphylococcus epidermidis* alebo
Streptococcus mutans ↓

Formovanie spoločenstiev - Biofilm

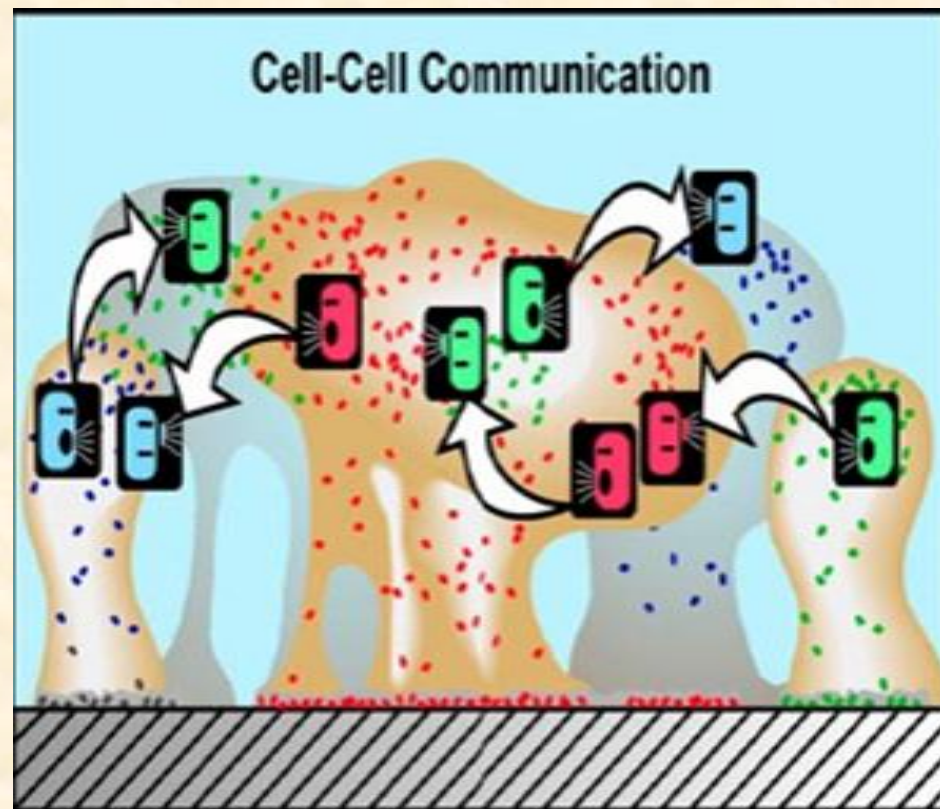
Riadenie biofilmu

- Geneticky
- Quorum sensing molekuly

Bunky monitorujú stav hustoty populácie pomocou špeciálnych signálnych molekúl – quorum sensing molekuly

sú malé molekuly, ktorých koncentrácia sa reaguje na **hustotu** alebo **morfológiu** populácie mikroorganizmov

po dosiahnutí určitej prahovej koncentrácie, quorum-sensing molekuly indukujú kooperáciu populácie mikroorganizmov - **formovanie biofilmu**

Formovanie spoločenstiev - Biofilm

Vzťahy v biofilme

•pozitívne

V prípade orálnych a vodných biofilmoch - nastáva pri stretnutí dvoch alebo viacerých geneticky odlišných organizmov, ktoré spolu interagujú cez špecifické bunkové rozpoznávanie

kvasinka *C. albicans*, ktorá sa viaže na orálne **streptokoky**

Podobné interakcie boli pozorované u druhov z rodu *Staphylococcus* - sú schopné produkovať sliz, ktorý pri miešaných biofilmoch môže zabrániť penetrácii antimikróbných látok aj proti obidvom geneticky odlišným druhom

•negatívne

baktéria *Pseudomonas aeruginosa* blokuje kvasinku *C. albicans*
C. albicans blokuje *Aspergillus nidulans*

Vzťah mikroorganizmus-hostiteľ

Vzťah mikroorganizmus –hostiteľ na bunkovej úrovni

Vzťah mikroorganizmus-hostiteľ

Mikroorganizmy vyvolávajúce ochorenie (patogénne) majú vlastnosti (virulenčné faktory) ➡ tie podporujú patogenitu

Patogenita ➡ priamo závislá od kvalitatívnej schopnosti mikroorganizmov vyvolať ochorenie

Virulencia ➡ kvantitatívne charakterizuje schopnosť mikroorganizmov vyvolať ochorenie

Vzťah mikroorganizmus-hostiteľ

Všeobecné faktory virulencie

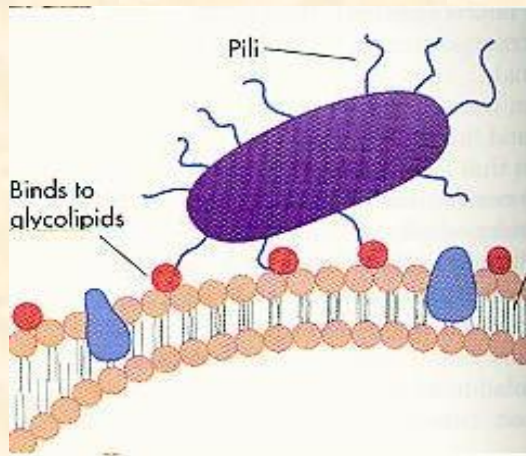
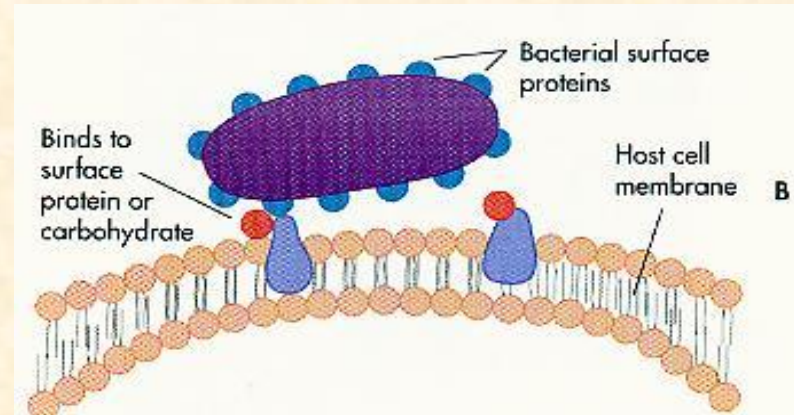
- **Adherencia**
- **Invázia**
- **Intracelulárny spôsob prežívania**
- **Formovanie ochranných obalov**
- **Produkcia enzýmov a toxínov**
- **Modulácia hostiteľskej imunitnej odpovede**
- **Rezistencia voči antimikróbnym a dezinfekčným látkam**
- **Biofilm**

Adherencia

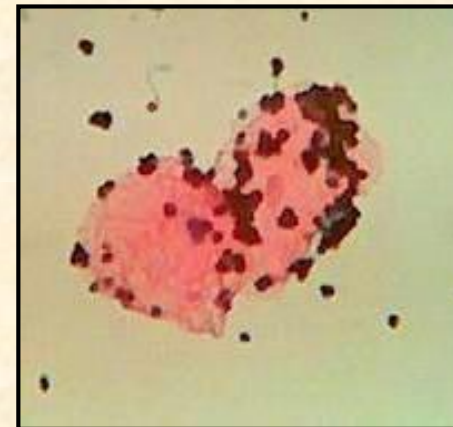
■ Adherencia

Úloha povrchových
štruktúr a proteínov

Escherichia coli

Neisseria gonorrhoeae

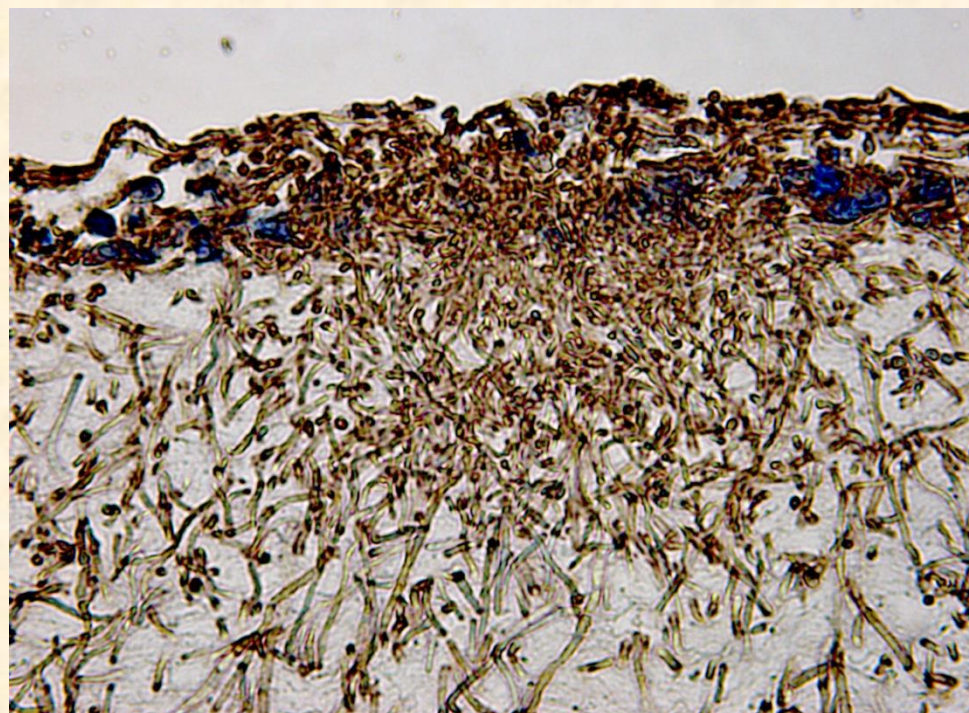
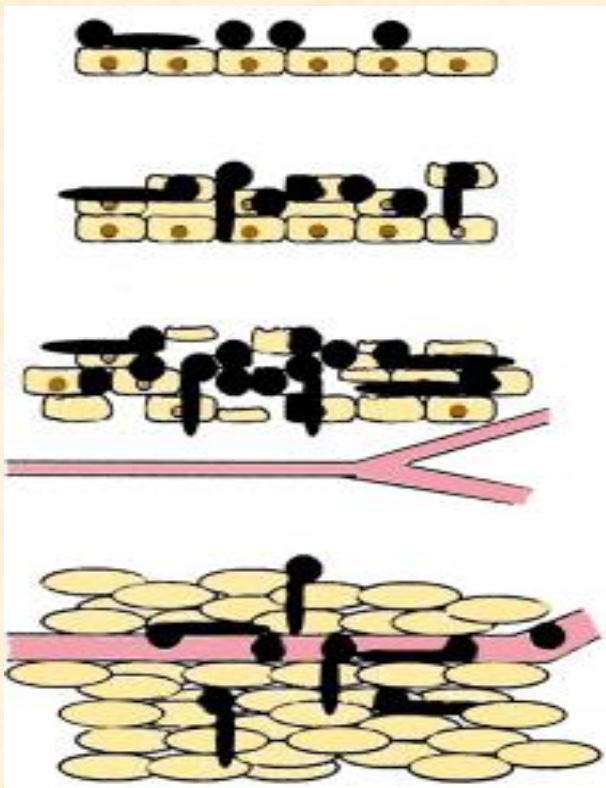
**Adherencia *C. albicans*
bukálne epiteliálne bunky**

na

■ Invázia (do tkaniva) úloha rôznych enzýmov -

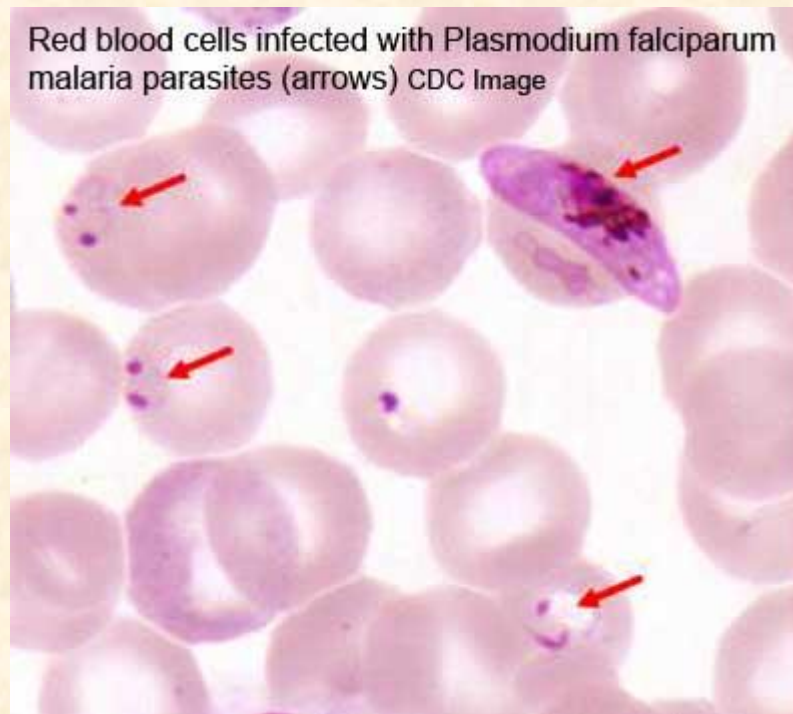
Invázia *C. albicans* do tkaniva

Intracelulárny spôsob prežívania

■ Intracelulárny spôsob prežívania

Plasmodium falciparum

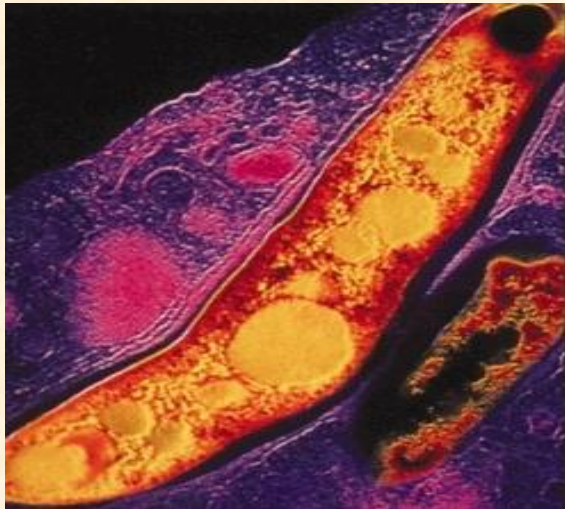

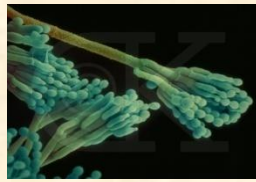
Formovanie ochranných obalov

■ Formovanie ochranných obalov (tvorba kapsúl)

Mycobacterium tuberculosis

Produkcia toxínov a enzýmov

- produkcia toxínov a enzýmov ➡ poškodzujú hostiteľský systém, môžu vyvolať až smrť

Exotoxíny:

Mikroorganizmus

Toxín

Ochorenie

Clostridium tetani (baktéria) tetanospasmín

tetanus

Mykotoxíny (mikroskopické huby)

Aspergillus flavus

aflatoxínB1

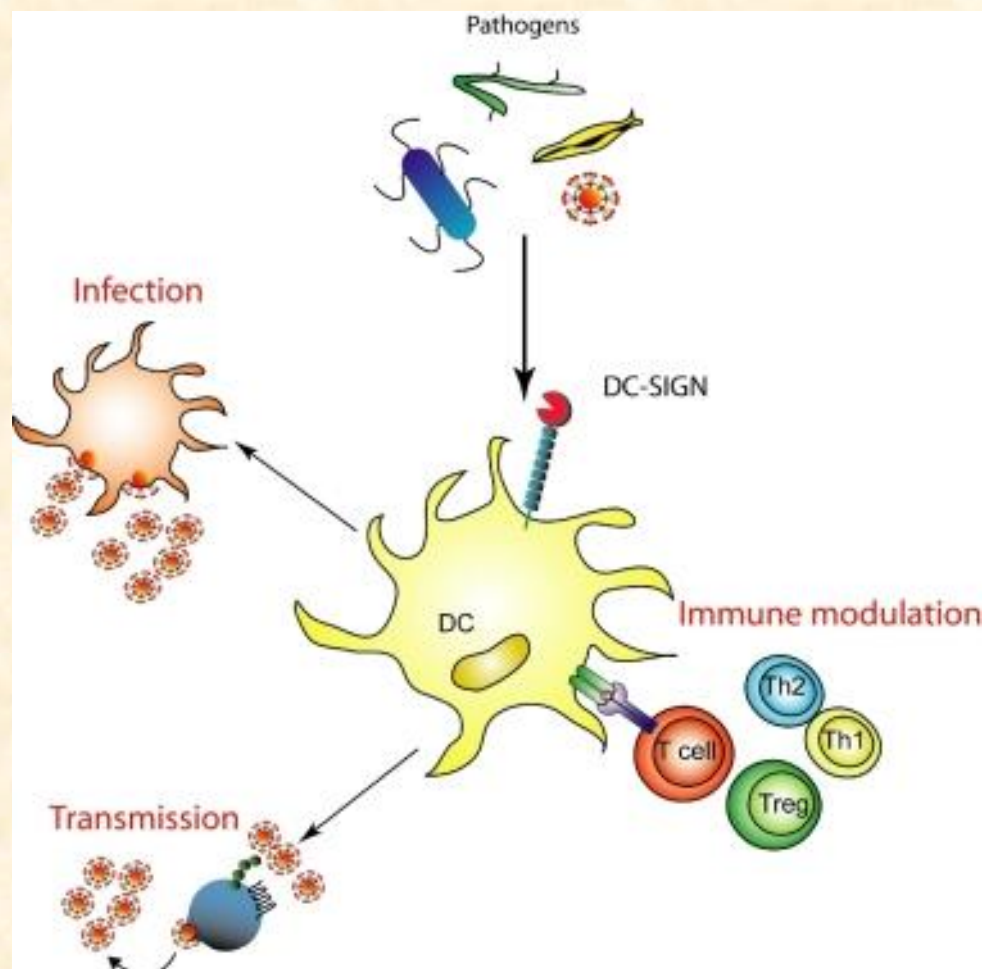
aflatoxikóza

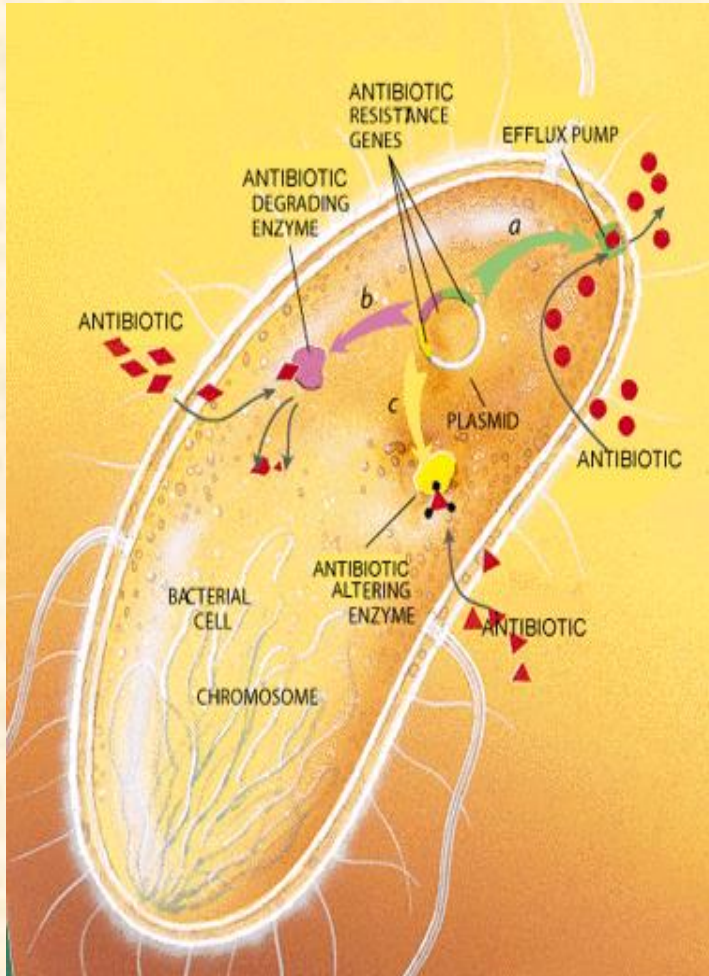
Modulácia imunitnej odpovede

■ Modulácia hostiteľskej imunitnej odpovede

Rezistencia

Mechanizmy rezistencie

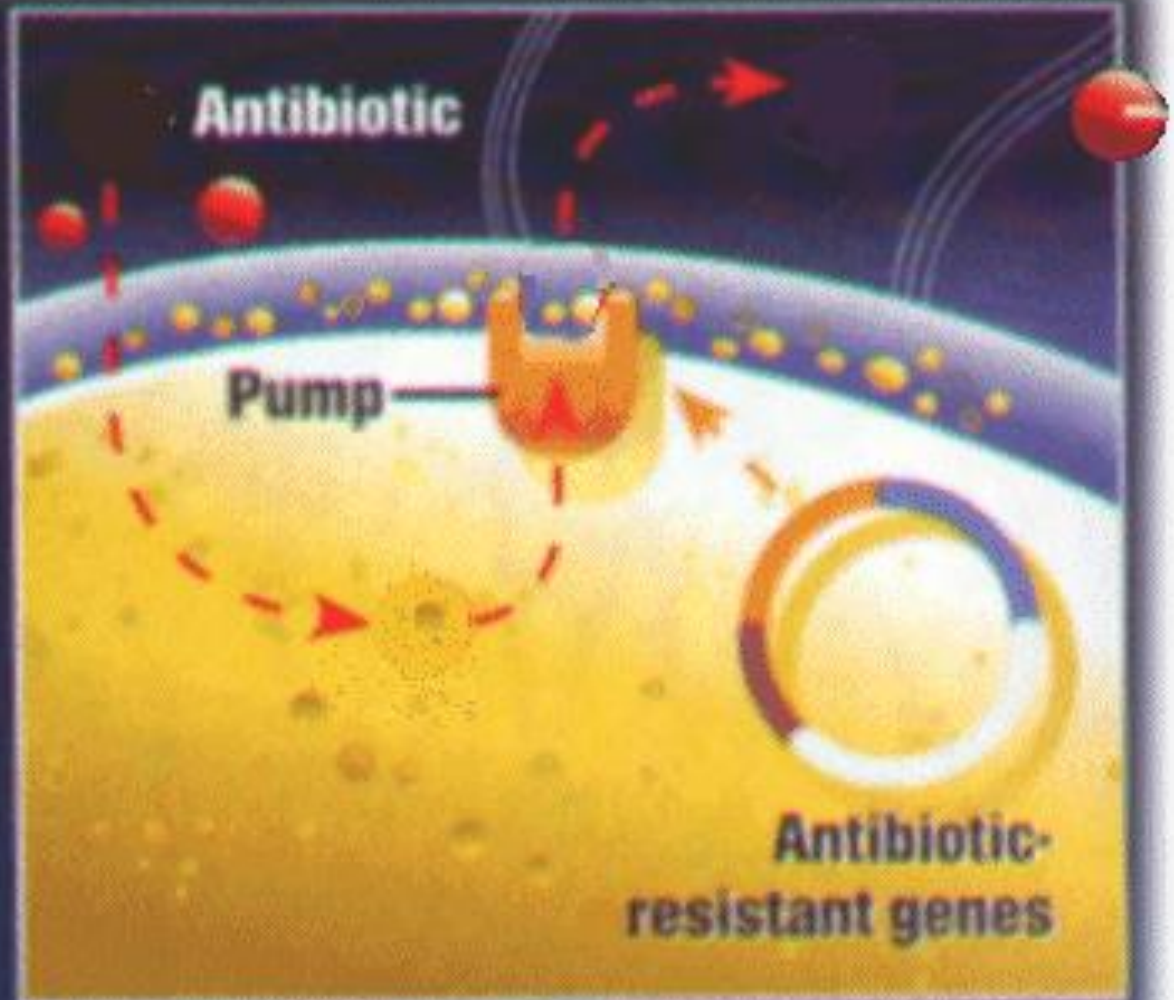
1. Efflux
2. Produkcia degradačných enzýmov
3. Produkcia inaktivačných enzýmov
4. Zmena cieľového miesta (mutácie)

Rezistencia

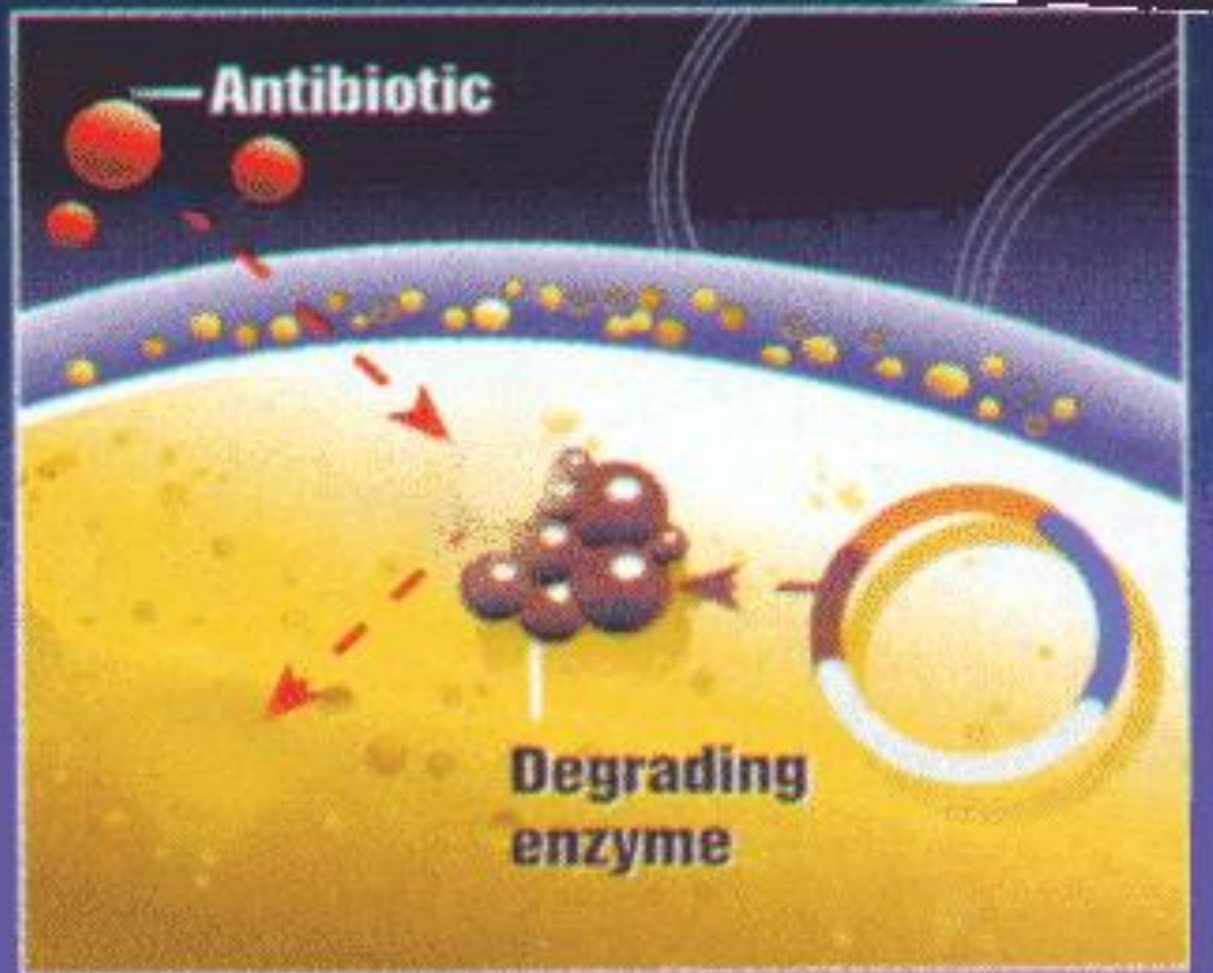
1 Expelling
Genetically developed pumps catch antibiotics as they enter the cell membrane and expel them from the bacterium.

Rezistencia

2 Degrading
Some genes produce enzymes that degrade the antibiotics, rendering them useless against disease.

Rezistencia

